

Högskolan för scen och musik

Wagnertuban

Blanca Eliasson

Examensarbete inom konstnärligt kandidatprogram i musik, klassisk inriktning.

Vårterminen 2018

Examensarbete inom konstnärligt kandidatprogram i musik, klassiks inriktning

15 högskolepoäng

Högskolan för Scen och Musik, Göteborgs Universitet

Vårterminen 2018

Författare: *Blanca Eliasson*

Arbetets titel: *Wagnertuban*

Arbetets titel på engelska: *The Wagner tuba*

Handledare: *Tilman Skowroneck*

Examinator: *Joel Eriksson*

Nyckelord: Wagnertuba, Richard Wagner, Richard Strauss, valthorn, horn.

Abstract

In this thesis I have studied the Wagner tuba and the origin of the instrument. I have learnt how to play the instrument and done recordings of an etude by Georg Kopprasch, one recording when I've just started to practice the tuba and one when I've practiced on the instrument for 2 months and these recordings where to hear the progress and development. I've also done recordings of excerpts from Richard Wagner *Das Rheingold* and Richard Strauss *Ein Heldenleben* on both the french horn and the Wagner tuba to compare the difference in the instruments from technical to musical aspects.

1. Inledning	4
Bakgrund.....	4
Syfte.....	4
Frågor.....	4
Metod.....	4
2. Vad är en Wagnertuba?.....	5
Historien bakom Wagnertuban	5
Utseende.....	6
3. Inspelningsmaterial.....	7
Etyd.....	7
Utdrag.....	7
Inspelning nr 1.....	9
4. Processen.....	12
5. Inspelning nr 2.....	13
Richard Wagner <i>Das Rheingold</i> F-tuba.....	13
Georg Kopprasch <i>etyd no.1</i> F-tuba.....	14
Richard Strauss <i>Ein Heldenleben</i> op. 40 Dubbeltuba	15
Richard Wagner <i>Das Rheingold</i> Dubbeltuba.....	15
Georg Kopprasch <i>etyd no.1</i> Dubbeltuba.....	16
Richard Wagner <i>Das Rheingold</i> Valthorn.....	17
Richard Strauss <i>Ein Heldenleben</i> op. 40 Valthorn	17
6. Resultat.....	18
7. Avslutande diskussion och sammanfattning.....	19
8. Källor.....	21

1. Inledning

Bakgrund

I de flesta orkestrar i världen, framförallt operaorkestrar, är det obligatoriskt som valthornist att kunna spela Wagnertuba då det finns verk som använder sig av instrumentet. På vissa Musikhögskolor i Europa, speciellt i Tyskland och Schweiz, får man som valthornelev lektioner i Wagnertuba (och naturhorn) då detta ses som ett självklart biinstrument, men i Sverige förekommer inte detta då det inte finns pengar i universiteten för utbildning i biinstrument samt tid för huvudläraren att lära ut två eller eventuellt tre instrument. Jag måste då själv ta tag i att lära mig spela Wagnertuba. Jag har valt att studera Wagnertuban, dess historiska bakgrund och hur man spelar instrumentet för att förbereda mig inför kommande arbetsuppgifter i orkestrar.

Syfte

Jag vill lära mig om Wagnertubans historiska bakgrund, förstå instrumentet, lära mig spela det och sedan jämföra det med valthornet. Jag har valt att studera Wagnertuban för att jag har lite kunskap om instrumentet och dess repertoar, men också för att jag älskar dess klang.

Frågor

Vad är en Wagnertuba och vad är det för skillnad mellan ett valthorn och en wagnertuba?

Vad är det för tekniska skillnader mellan wagnertuban och valthornet; som t.ex. klang, intonation, artikulation, embouchure, dynamik, säkerhet?

Hur påverkas mitt valthornspelande av att jag lär mig Wagnertuban?

Metod

Jag använder mig av mina dagliga valthornsövningar och applicera dem på Wagnertuban för att lära mig spela instrumentet snabbt. Att använda sig av valthornövningar är lämpligt då Wagnertuban och valthornet har samma tonregister och samma slags spelmekanik. Jag spelar in Etyd no. 1 av Georg Kopprasch i början av processen i lärandet av instrumentet och sen i slutet av processen för att jämföra hur jag utvecklats på Wagnertuban. Den här etyden är jämförelsevis lätt att spela och består av skalor, dynamik -och artikulationsskillnader samt spel i alla register; högt, mellan och lågregistret. Jag ska också spela in utdrag från Richard Strauss *Ein Heldenleben* op. 40 och Richard Wagners *Das Rheingold*. Utdraget från Strauss är skrivet för valthorn och det från Wagner är skrivet för Wagnertuban. I dessa inspelningar vill jag undersöka vilket instrument som låter bäst för de olika utdragen och varför. Jag kommer använda mig av en processdagbok under tiden jag lär mig

spela Wagnertuban då jag kan dokumentera i text hur övningen går, vad som funkar och inte funkar spelmässigt.

2. Vad är en Wagnertuba?

Historien bakom Wagnertuban

När Richard Wagner (1813-1883) skrev musiken till operorna *Der Ring des Nibelungen* ville han förstärka operaorkestern genom att addera en ny klang till brasset vilket resulterade i fyra Wagnertubor. Wagner tänkte att dessa instrument skulle ha en klang från bronsålderns nordiska horn eller lur och målet med detta nya instrument var att minska glappet mellan valthornen och trombonerna och att blanda ljudet i en brassektion som skulle ge en ny klangfärg och klang till orkestern.¹ De nya instrumenten, kända som Wagnertuba, var först använda för ett tema i operan *Das Rheingold* och detta tema blev ledmotivet för Valhalla, Gudarnas hem. (se notexempel) De fyra Wagnertuborna var designade och byggda för detta syfte i ett samarbete mellan Wagner själv, Frans Strauss och Moritz instrumentbyggerverkstad i Berlin²

Öppningen av scen 2. *Valhallamotivet*.³

Inspirationen till klangen av ledmotivet Valhalla kom till Wagner sommaren 1853 under hans vilda exkursion i Schweiz och vid maj året efter (1854) var kompositionen och orkestreringen av *Das Rheingold* klart med de så kallade ”tuben” i partituret, men instrumenten var än inte tillverkade. Efter flera år av letande av Wagner efter rätt instrument med rätt klang påbörjades ett samarbete med Frans Strauss och Moritz instrumentbyggerverkstad i Berlin där de tillsammans tog fram de första Wagnertuborna, och vid premiären av *Das Rheingold*, 22 september 1869, spelade

1 <https://www.wagner-tuba.com/wagner-tuba/wagner-tuba-history/9/12-17>

2 Raymond Bryant, "Wagner Tuba", *Proved Dictionary of Music and Musicians* (London: Mac-millan and Co. Ltd.,1966), sida. 126.

3 Wagner Richard, *Das Rheingold*, (Mainz: B. Schott's Söhne, 1873),sida 84.

hornisterna dessa nybyggda instrument.

Samtidigt som premiären av *Das Rheingold* introducerades Wagnertubor i tyska militärband som ersättning för horn eftersom de hade vissa fördelar för marschering. Enligt Günter Dullat var "valthornet för svag i tonen för militära band, och deras form var mycket obekväma för kavalleriet."⁴

Man bör veta att Wagner inte döpte tuborna efter sig själv, utan använde termen *tuben* (tyska för tubor, tuba i singular) för de nya instrumenten i hans orkester. Flera olika variationer av namn har uppkommit genom åren; "Wagner-tuben, Ring-tuben, Nibelungen-tuben, Rheingold-tuben, Siegfried-tuben, Bayreuth-tuben, Tenor-och Bas-tuben, B-och F-tuben, Horn-tuben och Waldhorn-tuben", men till slut blev det officiella namnet Wagnertuba.⁵

Utseende

En Wagnertuba ser ut som en liten tuba, en oval form med roterande ventiler och en klocka som är riktad uppåt. Instrumentet var generellt gjort i två storlekar; Bb (tenor) och F (bas) men idag gör man Wagnertubor som "dubbelhorn" alltså både i Bb och F som ett valthorn.⁶

Wagnertuban har formen som en liten tuba vilket gjorde att ljudet från Wagnertuban blanda sig med bastubans klang

Kruspe-Wagner-Tuben.

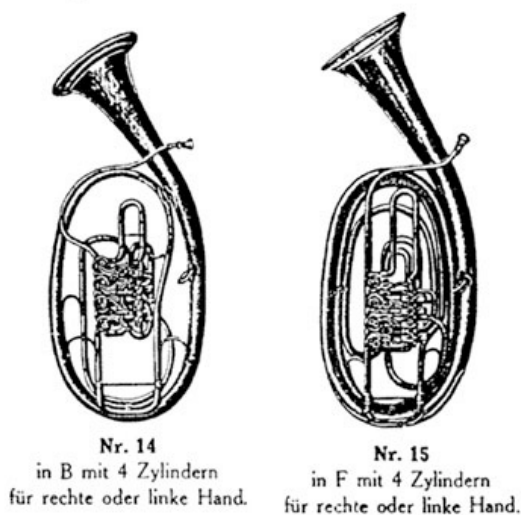

Bild 1. Wagnertubor⁷

4 Günter Dullat, *V.F. Červený & Söhne: 1842–1992*, (Nauheim: The author, 1992), sida 25.

5 William Melton, "The Wagner Tuba: A History", (Aachen: Edition Ebenos, 2008), sida 7.

6 <https://www.wagner-tuba.com/wagner-tuba/physical-properties-range/9/12-17>

7 <https://www.wagner-tuba.com/wagner-tuba/wagner-tuba-history/fruition/9/12-17>

3.Inspelningsmaterial

Etyd

Georg Koppraschs *etyd no.1 op.5* (se notexempel 1) är en etyd med grundläggande tekniska svårigheter och i den spelar man mellanregistret av både valthorn och Wagnertuban, dynamik från *piano* till *forte*, crescendo och diminuendo och man spelar skalor. Det här stycket är en bra utgångspunkt där jag kan tydligt höra på inspelningen vad jag behöver jobba mer och mindre på. Etyden visar varken toppregistret eller det riktiga djupet som finns i valthornets och Wagnertubans register. Men dessa register kommer tas upp i utdragen jag ska spela in längre fram i processen.

Nr. 1 Moderato. (Transposition in Eb)

C. Kopprasch
(A. Frehse)

Notexempel 1. Georg Koppraschs *etyd no.1 op.5*⁸

Utdrag

Första utdraget (se notexempel 2) är början Richard Strauss *Ein Heldenleben* op. 40. Detta är ett höghorn utdrag, vilket betyder att hornister som är specialiserade på att spela högt spelar detta i orkestrar eller på auditions till ett jobb i en orkester eller ensemble.

Det som gör detta utdrag svårt är för att det går mellan högt och lågt, stora intervaller och stora

intervallhopp, olika artikulationer, intonation och att det är ett snabbt tempo.

Utdraget börjar från start och slutar i fjärde takten innan siffra två.

Lebhaft bewegt.

The musical score is for a horn in F major, 4/4 time, marked 'Lebhaft bewegt.' It consists of six staves. The first staff is in bass clef, the others in treble clef. The music features various articulations such as slurs, accents, and dynamic markings including *f*, *sfz*, *dim. p*, *p cresc.*, and *p' cresc.* Fingerings and breath marks are also present throughout the piece.

Notexempel 2. *Ein Heldenleben* op. 40, öppningen⁹

Det andra utdraget (se notexempel 3) är från Richard Wagners *Das Rheingold*. Utdraget är öppningen av scen två där de fyra Wagnertuborna har ett solo tillsammans. Detta utdrag är inte svårt tekniskt: det som gör utdraget utmanande är att spela det med en varm klang i *piano*, få intonationen att stämma samt ett lyriskt och i ett melodiskt flöde som inte får stanna samt att följa de artikulationsbeskrivningar som finns i notbilden. Intonationssvårigheterna i utdraget är intonationen inom självaste instrumentet (att intervallerna inte stämmer inom tuban) samt att få det att stämma med de tre andra tuborna som spelar samtidigt.

Utdraget börjat från start och slutar efter 11 takter.

⁹ <https://www.hornsociety.org/strauss/strauss-eh 20/2-18>

II. Scene. Moderato. *p dolce* *p* *ten.* *cresc.* *mf* *p* *dim.* *rit.* *a tempo* *pp* *f* *Cor. I in Es.* *poco rit.* *a tempo* *rit.* *lento* *a tempo* *pp* *ten.* *poco cresc.* *p* *più p*

Notexempel 3. *Das Rheingold*, början av scen 2¹⁰

Inspelning nr 1 (Ljudexempel 1_Etyd#1_Wagertuba)

Min första inspelning på Wagnertuban var av Georg Kopprasch *etyd no. 1*. Denna inspelning kommer jag utgå ifrån när jag börjar öva på tuban, då jag kan höra problemen och lättare kan avgöra vad jag har för svagheter och behöver öva mer eller mindre på. Jag ska redogöra vad jag själv kände när jag spelade och beskriva det jag hör i inspelning utifrån fem olika parametrar; klang, intonation, artikulation, dynamik och säkerhet.

När jag spelade in detta hade jag endast tagit några toner på instrumentet och inte bekantat mig alls med tuban. Jag kände att positionen jag satt i och höll i tuban var inte optimalt då jag satt med nacken sträckt framåt och uppåt och spände både nacke och käke. Positionen har jag justerat och korrigerat under processens gång genom att prova olika positioner med tuban samt fråga min lärare och studiekamrater om tips och hjälp hur vida man ska ha den i knät. Det var ovant med

ventilerna för fingrarna då Wagnertubans ventiler sitter längre in i kroppen samt att kvartventilen sitter på framsidan av instrumentet och inte bakom som det gör på valthornet. Jag kände även att jag behövde engagera embouchuren mer än när jag spelar valthorn fast jag använder mig av samma munstycke. Känslan av att spela var alltså obekvämt och ovant.

Klangen varierade i de olika registrera av tuban samt i olika dynamiker. På djupet av tuban var klangen ihåligt och platt och det blev speciellt luftigt när jag försökte spela *forte*. I mellanregistret tyckte jag att klangen var helt ok; stort, varmt och något fylligt, speciellt när jag spelade *piano* till *mezzo forte*. På höjden var klangen lite nasalt och spetsigt och inte alls varmt eller fylligt.

I takt 7-8 hör man att när jag får ner i registret och spelar starkare blir klangen platt, luftig och det finns ingen kärna i tonerna. Samma sak händer i takt 15-16.

För att förbättra klangen finns det olika saker man kan göra. Jag brukar spela mycket på f-röret för att få en varmare och djupare klang. Genom att spela på f-röret använder man sig av mer luft då man förlänger hornets och/eller tubans rörlängd och träffsäkerheten blir svårare på så långa rör vilket gör att man måste fokusera och projicera luftströmmen mer centralt. Dock så finns det gränser över hur mycket klang ett instrument kan producera. Wagnerutuban jag spelar på är en billig kopia av en Alexandertuba och jag tror att instrumentet har en begränsning i klang. När jag spelar in utdragen och denna etyd en gång till efter att ha lärt mig spela Wagnertuba ska jag spela det på Göteborgs symfonikers tubor. Detta för att nå bästa resultat jag kan få ut av Wagnertuban då Göteborgs symfoniker äger riktiga Alexandertubor.¹¹

Intonationen från tuban var inte så dålig som jag hade trott att det skulle vara. Den var svajig ibland, men det beror nog mest på osäkerheten i spelandet. För att få en bättre intonation måste jag sitta med en tuner för att stämma tuban ifrån mig som spelare (alla brass och träblåsare har sin ”egna” intonation som kommer ifrån örat och hjärnan. T.ex. vet jag att min intonation i mig själv är lite hög och måste då kompensera detta genom att göra mitt valthorn stämt lite lägre så jag stämmer med ett piano eller en orkester. Om man måste spela på ett nytt instrument måste man ibland sitta

---

11 Gebrüder Alexander ett företag som tillverkar musikinstrument i Mainz i Tyskland, där företaget grundades 1782. Det ägs och styrs fortfarande, genom sju generationer, av ättlingar till grundaren av företaget. Alexander bygger framförallt valthorn men också Wagnertubor, vanliga tubor, trumpeter och flygelhorn och är ett av de största hornproducenterna i Europa. När det gäller produktionen av Wagnertubor skriver Alexander själva på deras hemsida att ”The Wagner Tuba has been continuously improved over the passage of time to meet the exacting standards of orchestral use. Today Wagner Tubas made by Gebr. Alexander are played in leading orchestras around the world. In addition to the typical Bb and F tubas, Alexander offers a Bb/F full double Wagner Tuba.” <http://gebr-alexander.de/en/portfolio-item/double-wagner-tuba-in-fbb--model-110/> 21/4-18

med en stämapparat för att göra så att instrumentet stämmer med spelaren). Förutom att stämma tuban ska jag göra diverse intonationsövningar genom att spela skalor, treklanger och långa toner till en drone (en drone är en lång ton som ligger still i samma pitch) för att få mitt öra vant med tubans intonation och ”veta” var tonerna ligger i tuban.

Artikulationen i tuban hade en tydlig ansats på tonen. Dock hade jag tendensen att göra små crescendon på tonernas slut (som ett litet ”twaaw”). Detta får jag se upp med så det inte blir en vana när jag spelar Wagnertuba. Redan i takt tre hör man dessa ”twaan” som sedan blir en trend i denna etyd på nästan alla toner. För att få en mindre spetsig artikulation kan jag använda mig av en ”mjukare tunga” vilket betyder att tungan får en mer passiv roll i artikulationen. Jag får jobba aktivt bort ”twaat” genom att aktivt tänka på att göra små diminuendon i slutet av tonerna istället för att göra små crescendon. Genom att aktivt tänka på att små diminuendon i slutet av tonerna göra det gör en enorm skillnad eftersom som brassmusiker är det vanligt att tekniska saker är mer av en mental fråga än övningfråga, då vi kan genom aktivt tänkande påverka vår klang och artikulation osv. När jag t.ex. märker att jag spelar med en dålig och otydlig ansats och börjar aktivt tänka och mentalt föreställa mig vad jag vill att mina ansatser ska låta som (tydliga och rena utan några missar eller kicksar) blir det genast bättre och detta är genom att fokusera på sina brister i sitt spelande och medvetet försöka förbättra det men en mental förberedelse och föreställning hur man vill att saker ska låta.

Dynamiken hade ett stort spann. Jag tyckte att *pianot* i sin helhet i etyden var bra. Det var spelat oftast med bra klang och svagt nog. *Fortet* var däremot inte så fylligt och varmt som jag vill ha det. I takterna 7-8, 15-16 och 38-40 hör man speciellt hur *fortet* inte kommer ut ur instrumentet. Detta beror på att det är i ett jobbigare och svårare register att spela *forte* vilket resulterar i en svagare dynamik, dålig klang och dålig intonation och viss osäkerhet. Det finns säkert även möjligheter att expandera spannet mellan *piano* och *forte*. Det jag måste öva på är att spela *forte* med en stor klang som har värme, kärna och bra intonation. Det gör jag genom att spela långa toner i ett långsamt tempo med crescendon och diminuendon. När jag gör denna övning får jag kontroll över både dynamiken och klangen i de olika dynamikerna.

Säkerheten är inte alls hög. I inspelning hör man flera ”kicksar” (även kallat missade toner eller felspelning) och jag kände själv att jag inte hade kontroll över tonerna eller inte visste exakt var jag skulle placera dom. Man kan även höra hur tonerna ibland låter ostadiga och vacklande samt att vissa toner får som ett litet crescendo i slutet. Detta är en vanlig resultat av dålig säkerhet samt dålig behärskning av instrumentet.

Svårigheterna på Wagnertuban var alltså positionen av tuban i knät och ovanheten med fingrarna på ventilerna, att få en snygg klang i alla register i alla dynamiker och säkerheten av

tonerna.

4. Processen

När första inspelning var klar började jag öva på Wagnertuban. Eftersom jag analyserat etyden jag spelade visste jag redan från början vilka stora områden jag behövde ta tag i först. Dessa områden var klang, träffsäkerhet och speciellt att etablera en bra position av tuban i knät och få mina fingrar att bli vana med det nya avståndet till ventilerna. Jag började öva mycket skalor och arpeggion för att få fingrarna vana med avstånden och detta gjorde så att jag snabbt vände mig vid det och det var inga problem efter några dagars övning.

Ett problem jag upptäckte snabbt var att efter jag spelat Wagnertuba hade jag problem med att gå tillbaka till att spela valthorn. Detta berodde på att dels ljudet från tuban kommer ovanifrån och direkt i örat och ljudet från ett valthorn kommer bakifrån, det gjorde så att mina öron inte hängde med och jag blev förvirrad när jag spelade valthorn. Efter varje pass jag spelade på tuban var jag tvungen att ta minst en timmes paus för att inte bli chockad eller förvirrad från mitt egna ljud i valthornet. Efter någon veckas övning blev detta problem mindre och nu behöver jag bara en kvarts paus för att återställa öronen.

Ett annat problem som höll i sig ett tag var placeringen av tuban i knät. Jag frågade två studiekamrater om hjälp som spelat Wagnertuba en del. Catie¹², en av mina kompisar, sa hon att hon placerar tuban på höger lår. Då får hon en normal hållning och avslappnad nacke och käke när hon spelar. Den andra kompisen Chris sa att han höll tuban mellan benen och genom att skjuta fram och tillbaka det på låren kunde han själv beställa avståndet. Jag provade båda två av dessa positioner och Chris position passade mig bäst. Allt eftersom, med många kollar i speglar, blev detta en naturlig position för mig att spela i.

Jag har spelat utdrag med min kompis Chris¹³. Vi spelade utdrag ur Eine Alpensinfonie Op. 64 av Richard Strauss samt Elektra och Symfoni No. 7 av Anton Bruckner och när vi gjorde det spelade jag Wagnertuba och han valthorn. När vi spelade var det lätt att höra intonationsfelen i Wagnertuban. I och med att jag hade Chris med mig hade jag ett slags ”kontrollenhet” för intonationen och då kunde jag lättare hitta olika hjälpgrepp på tuban som gjorde att det stämde mer rätt. Chris sa också att när han lärde sig spela Wagnertuba sa hans lärare att det inte finns några fasta grepp på Wagnertuban, utan man utgår ifrån greppen på valthornet och sen letar man sig fram till ett grepp för varje ton som passar tuban då intonationen är så problematisk i sig själv. Jag började efter det att experimentera med olika grepp.

För varje övningspass med tuban blev det lättare och lättare att spela på instrumentet. Efter

---

12 Catie Igoe, masterstudent på Högskolan för scen och musik

13 Chris Mckay, masterstudent på Högskolan för scen och musik

den nya positionen i knät, vanheten med fingrarnas avstånd till ventilerna och medvetenheten om Wagnertuban gjorde så att jag kunde börja öva oförhindrat och lätt. Detta resulterade i längre och mer ingående övningspass. På ett vanligt pass kunde jag tex spela dur- och mollskalor samt treklanger, flexibilitetsövningar, utdrag, klangövningar (spela på f-röret) , artikulationsövningar , dynamiksövningar (spela långa toner i ett långsamt tempo med crescendon och diminuendon) och intonationsövningar. Detta med pauser inräknat också.

5.Inspelning nr 2

När jag hade övat i ca 8 veckor intensivt på Wagnertuban var det dags att spela in etyden av Kopprash och utdragen av Strauss och Wagner. Planen var att jag skulle låna en av Göteborgs symfonikers tubor att spela in slutresultatet på, men jag upptäckte när jag skulle spela in att Göteborgs symfonikerna hade inga dubbeltubor, som jag har övat på, utan bara en f-tuba. Detta blir ett problem då f-tuban är mycket större än min dubbeltuba (helt annan mängd luft och luftprojektion krävs) samt att det är andra grepp än en dubbeltuba och en kvartsventil som sitter under tre ventilerna så man spelar kvartsventilen med lillfingret och inte vid tummen som jag är van vid. Första minuten blev det lite lätt panik och jag behövde göra ett val; att strunta i att spela in på den helt främmande tuban som jag inte alls kunde och bara spela in på min egna dubbeltuba, eller göra mitt bästa och försöka att få till alla inspelningar. När jag satt på konserthuset och spelade insåg jag att etyden och utdraget av Wagner gick att spela på f-tuban, men utdraget av Strauss var helt omöjligt. Jag förstod att om jag skulle lära mig det på f-tuban skulle det ta timmar, om inte dagar för att få det att låta bra. Jag bestämde mig då för att strunta i att spela in det utdraget på f-tuban och fokuserade bara på etyden och Wagners utdrag på f-tuban, men också att jag skulle spela in de båda utdragen och etyden på min egna tuba.

Dessa inspelningar har jag analyserat ifrån de fem samma parametrarna från förra inspelningen här nedan; klang, intonation, artikulation, dynamik och säkerhet. Jag har spelat in Kopprasch etyd och Wagners utdrag på F-tuba, etyden och utdragen från både Strauss och Wagner på min dubbeltuba och sist bara de två utdragen på valthorn.

Georg Kopprasch *etyd no.1* F-tuba (Ljudexempel 2_Etyd#2_f-tuba)

Klangen är rund och varm i alla register och nästan i alla dynamiker. Jag kan höra att klangen försvinner och blir platt och ihålig på djupet när jag spelar *forte*. På höjden blir klangen mer vass och inte rund, men det finns fortfarande en värme i klangen. Att klangen är relativt jämn i alla register är en förbättring från den första inspelningen jag gjorde av denna etyd.

Under inspelningen med f-tuban var jag tvungen att använda mig av lite extra hjälpgrepp för att få f-tuban att stämma inom sig själv och när jag hade gjort det blev intonationen helt ok. Det finns tydliga exempel i inspelningen där intonationen inte ställer alls; tex takt 3-4, 15-16 samt takterna 21 och 40 där tonen blir svajig och gungar, men i sin helhet är intonationen bättre än första inspelningen.

Artikulation har inte så mycket spets och är mer rund. Det blir inte lika många ”twaan” i inspelningen, men det blev dock motsatt effekt ibland; att jag spelade sluttonen i fraser eller innan jag ska andas för fort vilket resulterar i att tonerna låter oavslutade eller avbrutna.

Dynamiksskillnaderna mellan *piano* och *forte* är inte stort. Mitt *piano* spelade jag bra med en fin klang medan *fortet* inte blev ett *forte*, utan mer ett *mezzoforte* men med fin klang. *Fortet* i lågregistret är bättre än första inspelningen men är fortfarande inte med en full klang.

Min träffsäkerhet på tonerna har blivit bättre men är inte 100% och jag hör att starttonen i en fras oftast ocentrerad och oklar, detta kan bero på att jag spelade in etyden på en f-tuba och inte dubbeltuba som jag är van vid och osäker med.

Richard Wagner *Das Rheingold* F-tuba (Ljudexempel 3_ *Das Rheingold*#1_f-tuba)

Klangen i hela utdraget är varm och rund, detta kan bero på att jag aldrig behöver spela *pianissimo* eller *forte* samt att utdraget är i det mellersta registret av f-tuban som jag spelar bäst i.

Alla noterade G:en stämmer inte någon gång under hela utdraget, de är alltid för högt. Detta kan bero på ovanan att spela på instrumentet, dåligt grepp på tuban som stämde dåligt eller bara att jag inte lyssnade eller fokuserade tillräckligt bra under inspelningen av utdraget. Jag kan även nämna att det noterade Gt brukar oftast vara högt på alla valthorn och då kan det säkert gälla för Wagnertubor också.

Det blir samma motsatta effekt mot ”twaan” i detta utdrag som i etyden; att jag spelade sluttonen i fraser eller innan jag ska andas för fort vilket resulterar i att tonerna låter oavslutade eller avbrutna. Detta hör man tydligt i takt 6,7 och 8. I takt 6 är det för att jag ska andas, men i takt 7 och 8 gör jag det nog eftersom det står marcatotecken över de noterade Aben och jag får inte till en bra avslutning på någon av de två tonerna. Men jag gör inte detta abrupta slut på tonerna i 9 och 10 och det kan eventuellt bero på att det är ett crescendo som gör att jag fokuserar på att spela crescendot och inte marcato på de två Ab:en.

Hela utdraget rör sig mellan dynamikerna *piano* och *mezzoforte* och det är de dynamiker jag spelar med bäst klang vilket man hör i inspelningen. Jag tycker att jag spelar de crescendon och diminuendon som är skrivna i noterna korrekt, förutom det första crescendot där starttonen i crescendot var för starkt i jämförelse till tonen innan, jag skulle fortsatt att ha samma dynamik som

på det noterade Eb:et på det noterade C:et men jag spelade C:et för starkt. Annars tycker jag att jag följde dynamikangivelserna i noterna bra.

Jag missar inga toner eller spelar inga toner fel men ändå hör jag hur en del toner är ocentrerade och på gränsen till en miss eller kicks hör man redan i andra takten på det andra noterade Eb och det fortsätter genom hela utdraget.

Georg Kopprasch *etyd no.1* Dubbeltuba (Ljudexempel 4_Etyd#3_dubbel-tuba)

Klangen är varm och rund genom hela etyden förutom i takt 7,8,15,16,39 och 40 där jag spelar *forte* i ett lågt register där klang försvinner lite och blir ihålig och platt.

Intonationen är inget större problem i den här inspelningen. Det finns vissa låga och starka toner som är ojämna och svänger i pitch, men det behöver inte vara på grund av en osäkerhet från mig och min intonation utan det kan bero på dynamiken i lågregistret som gör att tonen blir svajig.

Artikulation har en rundare karaktär med en tydlig start på tonerna med en avrundande kropp.

Dynamikskillnaden mellan *piano* och *forte* är stor i den här inspelningen. *Piano* spelar jag väldigt tyst med en varm och rund klang genom hela etyden i alla register. Mitt *forte* spelar jag med en varm klang även i det höga registret, men även i denna inspelning bli *fortet* i låga registret inte lika fylligt som i resterande register.

Säkerheten i etyden är hög, men det finns några missar (kicksar) och ocentrerade toner som till exempel i takt tre det noterade D:et, takt 13 noterat G:et, takt 21 noterat Fiss:et och takt 35 det noterade A:et.

Richard Wagner *Das Rheingold* Dubbeltuba (Ljudexempel 5_Das Rheingold #2_dubbel-tuba)

Klangen är rund och fin genom hela utdraget, det finns inget att klaga på där.

Intonationen på det noterade G:et är bättre än förra inspelningen på f-tuban, men fortfarande lite ostadigt, annars var intonationen helt ok genom hela utdraget.

Artikulationen i utdraget är mjuk, inte spetsig eller hård, som följer *dolce* karaktären. Men även här gör jag dessa ”fula” avslutstoner men endast i takt 4 och 8 och detta är i samband med andning.

Dynamiksanvisningarna i tonerna följer jag bra, och gör diverse crescendon och diminuendon gradvist och jämt. I detta utdrag gör jag samma misstag som i inspelningen av utdraget på f-tuban då jag i första crescendot spelar den första starttonen i takt 2 för starkt i jämförelse till tonen innan.

Säkerheten i utdraget är 100%, inte en enda missad ton men dock två ocentrerade toner i takt

6 och 10 som kan ha berott på dålig luftkontroll.

Richard Strauss *Ein Heldenleben* op. 40 Dubbeltuba (Ljudexempel 6_ *Ein Heldenleben*#1_dubbel-tuba)

Genom hela utdraget är klangen inte så öppen och varm som den varit i tidigare inspelningar, detta kan bero på att det här utdraget av Strauss är redan väldigt svårt på Valthorn och på Wagnertuba blir det ännu svårare. Detta resulterar i att jag blir spänd när jag spelar utdraget för jag vet att det är svårt och det blir en mental spärr av svårighetsgraden, vilket i sin tur resulterar i att min klang blir trång och lite platt. Redan på första tonen (noterat Bb:et) får jag inte till en öppen och varm klang och det kan ha lagt grunden till att hela utdraget blev med en trång klang.

Intonationen är lite gungig och osäker genom hela utdraget. Intervallet mellan den första noten (noterat långt Bb till noterat G:et i takt 2) är ostämt och detta kan bero på att jag redan på första tonen är osäker på Bb:et intonation vilket resulterar i att tonen ”gungar” och om man inte får en stadig start med en tydlig intonation (eller klang) sätter det en slags prägel genom hela utdraget.

Alla snabba 16-delar är otydliga genom hela utdraget. Staccatomarkeringarna i takt 10,12,15 och 16 är inte korta nog. Jag tycker att det låtar som om jag nästan spelar legatotunga (man stöter tonen försiktigt och nästan omärkbart) i dessa takter och skulle hellre vilja att det var små, korta och komprimerade staccatotoner. I takt 5 och 7 spelar jag accenterna tydligt och man hör att det är en skillnad på de tonerna med accent och de utan. Jag kunde ha överdrivit accenterna mer för att få mer kontrast i artikulationen. Även här gör jag de abrupta avslutstonerna och detta alltid i samband med andning. Jag tror att min andning inte är helt naturlig (ett flöde in och ut som är konstant och inte avbrutet) när jag spelar Wagnertuba vilket gör att när jag ska andas så avslutar jag tonen och frasen dåligt och avbrutet.

Dynamiken i utdraget är mellan *forte* och *Sforzando* och jag kan höra att jag inte spelar ett riktigt starkt forte från början, utan hela utdraget spelar jag i mer *mezzoforte*, och detta på grund av att jag inte än behärskar tekniken att spela ett starkt forte med varm och fin klang. Det finns två crescendon i utdraget, ett i takt 10 och ett i takt 12. Det snabba crescendot i takt 10 gör jag bra med mycket kraft och energi, men jag avslutar den sista tonen i takten lite för tidigt, för att andas men jag skulle kunna ha hållit den lite längre. Det andra crescendot i takt 12 är inte lika tydligt. Det kunde jag ha spelat mer av och spelat det med mer kraft och dynamik som gått ända fram till takt 13 så att det noterade F:et i takt 13 var ett *fortissimo*. *Sforzando* på Bb:et i takt 14 är inte så betonat som jag egentligen vill ha det, men med tanke på hur hög och ”svår” den tonen är tycker jag själv att jag gjorde en bra ansats.

Säkerheten i utdraget är hög, jag missar inga noter men som i tidigare inspelning av Richard Wagner *Das Rheingold* på f-tuban så blir en del toner ocentrerade och otydliga. Detta kan bero på

att detta är ett svårt utdrag och jag kanske inte är helt säker med det än på Wagnertuban. Jag är väldigt nöjd med att jag spelade det höga noterade Bb i takt 14 utan att missa eller spela den ocentrerad.

Richard Wagner *Das Rheingold* Valthorn (Ljudexempel 7_ *Das Rheingold* #3_ valthorn)

Klangen är rund och varm och även i dynamiken *piano* är klangen fyllig.

Intonationen stämmer bra genom hela utdraget.

Artikulationen i utdraget är mjuk och som följer dolce karaktären. Artikulationen på sluttonen i takt fem är tenuto där jag spelar tonen lång utan någon accent och artikulationerna på sluttonerna i takt 6,7,8,9, och 10 är det accenter som jag markerar med en hårdare stöt från tungan vilket framhäver de olika karaktärerna mellan tenuto och accenterna. När jag markerar sluttonerna i takt 6,7,8,9 och 10 så de blir tydliga accenter får det utdraget att gå framåt i energi och frasen leder hela vägen fram till sluttonen. Det musikaliska flödet från accenterna ger hela utdraget mer energi och riktning.

Jag framhäver crescendot i takt två och landar på *pianot* i takt tre bra i ett tyst *piano* med rund klang. Effekten av den stora dynamikskillnaden mellan gör så att det låter som att utdragets två första takter blir som ett eko. Jag fortsätter utdraget med välgjorda crescendon och diminuendon och avslutar utdraget med ett organiskt crescendo till sluttonen.

Säkerheten är hög då det inte finns några kicksar eller ocentrerade toner. Jag kände när jag spelade det här utdraget att det var lätt och jag behövde inte anstränga mig för att träffa rätt toner utan de kom utav sig självt. Detta kan bero på att jag behövde kämpa mycket med på Wagnertuban för att träffa rätt toner och intonera de rätt med en bra ansats, så när jag spelade utdraget på valthornet blev det lättare och enkelt att spela utdraget.

Richard Strauss *Ein Heldenleben* op. 40 Valthorn (Ljudexempel 8_ *Ein Heldenleben* #2_ valthorn)

Klang är jämn i alla register, men även här som i inspelningen med Wagnertuban hör man att klangen är lite strypt och inte lika öppen och varm som i de andra inspelningarna. Detta beror på att det är ett svårt utdrag och jag spänner mig när jag spelar det vilket resulterar i en mindre öppen klang som är trång och platt. En sak som man hör speciellt i takt 12 och 13 är att det bubblar från hornet, detta är för jag måste glömt att tömma hornet på kondensvatten innan jag började spela. Detta gör så att klangen blir lite förvrängd och man hör hur vattnet bubblar i hornet.

Intonationen i utdraget är även här lite svajig och detta beror på att den första tonen (Bb:et) landar jag på osäkert och det resulterar i att hela utdragets intonation blir osäkert. Även när jag

spelar valthorn så betyder en stadig början mycket och om man inte får en stadig start med en tydlig intonation (eller klang) sätter det en slags prägel genom hela utdraget.

Jag framhäver artikulationen accenterna i takt 5 bra men inte lika tydligt i takt 7. Jag spelar 16-delarna i 10,12,15 och 16 tydligt med ett snärtigt staccato. Legatot över första takten gör jag jämnt och mjukt utan några avbrott mellan tonerna eller hopp mellan tonerna, utan luften och klangen går genom varje ton. Detta gör jag även över 16-delarna i takt 3.

Dynamiken i utdraget är i *forte* och jag tycker att jag spelar den dynamiken med en varm och rund klang. Jag framhäver crescendot i takt 10 och 12 som ger framåtskridande effekt i musiken. Jag betonar inte *Sforzando* i takt 14 på Bb:et i den här inspelningen heller av samma anledning som i inspelningen på dubbeltuban, det är en hög och ”svår” ton att ta, men i denna inspelning är jag nöjd med att jag spelade tonen rätt så starkt med en bra ansats och en bra klang.

Säkerheten i utdraget är hög.

6.Resultat

Målet med inspelningarna av etyden var att höra utvecklingen av mitt lärande av Wagnertuban. Dessa förbättringar var klangen, bättre ansatser och flera variationer av artikulationer, bättre intonation och framförallt bättre säkerhet vilket man kan höra tydligt i inspelningarna.

Efter att ha lyssnat och analyserat alla inspelningar av utdragen kan jag dra en slutsats varför de olika utdragen är skriva just för de olika instrumenten. Det första utdraget, *Das Rheingold* av Richard Wagner, kan man höra i inspelningen från dubbeltuban att klangen var varm och rund, lite svajig intonation, bra artikulationer, goda dynamiska skillnader och hög säkerhet. I inspelningen av utdraget på valthorn hör man en fyllig klang, bra dynamikskillnader med framhävda crescendon och diminuendon och riktning i fraserna av artikulationerna. Richard Wagers utdrag funkade bra att spela på båda instrumenten, men inspelningen med valthornet låter det musikaliskt bättre. Detta är för att jag framhäver artikulationen, dynamikerna och ger en bättre riktning i fraserna som gör att utdraget låter bättre.

Det andra utdraget, *Ein Heldenleben* av Richard Strauss, kan man höra i inspelningen av dubbeltuban att 16-delarna inte var tydliga och inte välartikulerade, klangen var trång och platt, intonationen svajig och osäker men med bra träffsäkerhet. I inspelningen av utdraget på valthorn hör man en jämn klang över alla register men även här hör man att klangen är lite stång och platt, välartikulerade 16-delar och accenter, intonationen lite svajig men en bra säkerhet. Strauss utdrag funkade bästa att spela på valthornet då alla artikulationer och effekter av dynamiker hördes bättre när jag spelar utdraget på valthornet, samt att när jag spelade utdraget på Wagnertuban behövde jag

arbeta mer fysiskt med kroppen för att kunna spela utdraget bra. Det krävdes enormt mycket mer från mig när jag spelade på Wagnertuban än på valthornet. Richard Strauss hade nog sådan bra koll på instrumentet att han säkert förstod att öppningen av *Ein Heldenleben* inte skulle vara lämplig på Wagnertuban då han kanske misstänkte att valthornisterna skulle behöva kämpa otroligt mycket mer för att få ut samma resultat (om inte sämre) som när de skulle spela öppningen på valthornet.

7. Avslutande diskussion och sammanfattning

En Wagnertuba är ett tubaliknande instrument som är skapat och producerat av Richard Wagner, Frans Strauss och Moritz instrumentbyggerverkstad i Berlin. Skillnaden mellan ett valthorn och en Wagnertuba är utseendet då valthornet är runt med en klocka som går bakåt och Wagnertuban ser ut som en mindre tuba, är oval och har klockan uppåtriktad.

Det som skiljer de två instrumenten från varandra förutom utseendet är klangen då jag har en jämnare klang genom alla register på valthornet och på tuban är klangen bra i det mellersta och översta registret, men inte alls bra i det låga. Intonationen på valthornet är mer säkert medan på Wagnertuban är den ibland lite osäker och svajig. Jag har ett större spann av olika artikulationer på valthornet än Wagnertuban samt att artikulationen är tydligare på valthorn än tuban, speciellt i snabba passager. Embouchuren är ungefär den samma då jag använder mig av samma munstycke, men när jag spelar på Wagnertuban måste jag engagera embouchuren och jobba mer aktivt då tuban kräver av spelaren för att få en bra klang, tydlig artikulation och bra intonation. Dynamikens spann är större på valthornet än tuban då jag kan spela ett svagare piano och starkare forte på valthornet med en bra klang än vad jag kan göra på Wagnertuban. Alla skillnader beror på av att valthornet är mitt första instrument som jag övat på sedan jag var 9, och Wagnertuba har jag endast övat på i 2 månader, vilket gör att om jag hade fått möjligheten att spela på Wagnertuban en längre period (i flera veckor, ev månader) hade skillnaderna mellan valthornet och tuban varit mindre om någonting alls då alla dessa skillnader handlar mest om att jag som spelare ska bli mer van och säker på tuban, vilket inte händer efter bara 2 månader. Jag tror att om jag skulle öva 2 månader till och göra en ny inspelning av dessa två utdragen jag redan spelat in skulle det vara en enorm skillnad och förbättring.

På Wagnertuban blir mina svagheter i valthornsspelet förstärkta. Jag är höghornist då jag naturligt har lättare för att spela på höjden och måste då kompensera och jobba mycket med lågregisteret så de både topp- och bottenregistret har samma kvalitet och när jag spelar Wagnertuba blir mitt problematiska register (alltså låg) ännu sämre. Detta har gjort så att jag behövt jobba och öva ännu mer på mitt lågregister (speciellt när jag spelat på tuban) vilket har resulterat i att när jag

spelar valthorn är mitt lågregister utvecklats och blivit ännu bättre än tidigare.

Jag har även varit tvungen att spendera mycket tid på att spela långa toner och ackord över en drone för att få tuban att stämma bättre vilket har resulterat i att mitt gehör blivit bättre och mer aktiverat när jag spelat generellt. Jag har börjat lyssna mer på mig själv och andras intonation när jag eller någon annan spelar och blivit mer medveten om min egna intonation samt lärt mig alla olika hjälpgrepp man kan ta på både Wagnertuban och valthornet för att få instrumentet att stämma bättre.

Eftersom jag hade ett problem med små crescendon i slutet av toner (även kallat ”twaan” av mig) samt otydlig artikulation på tuban har det tvingat mig att arbeta hårt med ansatser, och tonavslut vilket har gjort att dessa områden på valthornet blivit tydligare och mina ton- och frasavslut blivit mer naturliga och avrundade.

När jag lyssnade och jämförde inspelningarna mellan Göteborgssymfonikers F-tuba och mina egna dubbeltuba hörde jag att klangen, säkerheten och artikulationen lät bättre på min tuba. Detta på grund av att jag har spelat på min tuba längre, vet vilka toner som är svårintonerade och svårspelade och vet hur jag ska projicera min luft för att producera en bra klang och därför låter det bättre när jag spelar på min tuba än på någon annans tuba, men om jag hade fått låna Göteborgssymfonikers F-tuba en längre period hade inspelningarna på den tuban låtit mycket bättre än min tuba då deras tuba är ett mycket bättre instrument. För att få ett bättre perspektiv på skillnaden mellan min tuba och Göteborgssymfonikers F-tuba i kvalitet så skiljer dessa instrument i pris ca 70.000 då en Alexander f-tuba kostar ca 7.730 euro (ca 78.000 kr) och min tuba kostade 800 euro (ca 8000 kr) på Thomann.

Min slutsats är att om alla valthornister skulle öva dagligen på Wagnertuban skulle intonationsproblematiken försvinna, klangen skulle vara jämn genom alla register och självaste säkerheten på tuban skulle alltid finnas där. Nu när man bara övar i korta perioder för en konsert eller inspelning så blir inte resultatet lika bra som om man övade kontinuerligt på tuban. Eftersom det är svårare att spela Wagnertuba, då det inte är hornisternas första instrument utan biinstrument, förstärks hornistens svagheter när hen spelar på tuban, vilket gör att man måste jobba extra mycket på sina svagheter fast på ett nytt instrument. Detta resulterar i att svagheter man jobbar på när man spelar tuba blir ännu bättre när man spelar på valthornet. Detta upplevde jag när jag spelade på Wagnertuban; att jag måste jobba mycket mer med mitt lågregister för det lät och kändes inte alls bra på tuban, och när jag övade mycket på det på tuban och det började låta och kännas bättre gjorde det även det när jag spelade valthorn. Jag tror att om alla hornister, professionella eller studenter, skulle spela Wagnertuba och få sina svagheter förstärkta och blivit tvungna att jobba ännu mer och hårdare för att få det att låta bra hade säkert fler hornister blivit ännu bättre och fått

sina svagheter till styrkor. Samtidigt som hornisterna skulle bli bättre musiker skulle också det låta bättre i hornsektionen när de spelar verk av t.ex. Richards Strauss, Richard Wagner eller Anton Bruckner och behöver använda sig av Wagnertubor då de skulle redan familjära med instrumenten och problem med intonation (framförallt) skulle inte behöva vara ett problem längre.

Wagner, Bruckner och Strauss var skickliga kompositörer som visste vad Wagnertuban kunde ge för klangfärg och karaktär till orkestrarna och jag tycker man ska hedra deras kompositioner genom att spela Wagnertubornas stämmor så bra som möjligt. Detta gör man genom att ha kunskap om tuban samt kunna spela instrumentet bra, inte bara ta upp tuban och börja öva på den några dagar innan första repet och hoppas på det bästa. Genom att kontinuerligt spela och öva på tuban kan man spela dessa stämmor värdigt och ge den musikaliska respekt till de kompositörer som skrivit verken.

8. Källor

Böcker

Bryant, Raymond. "Wagner Tuba", *Proved Dictionary of Music and Musicians*. London: Macmillan and Co. Ltd., 1966.

Dullat, Günter. V.F. Červený & Söhne: 1842–1992. Nauheim: The author, 1992.

Melton, William. "The Wagner Tuba: A History". Aachen: Edition Ebenos, 2008.

Tuckwell, Barry. "Horn". London: Macdonald & Co, 1983.

Hemsidor

<http://gebr-alexander.de/en/portfolio-item/double-wagner-tuba-in-fbb--model-110/> 21/4-18

https://www.vsl.co.at/en/Wagner_tuba/History/ 23/4-18

Noter

Notexempel 1: Georg Kopprasch, 60 ausgewählte etüden für horn, Leipzig, Friedrich Hofmeister Musikverlag, 2013.

Öppningen av scen 2. *Valhallamotivet* och Notexempel 3: Wagner Richard, *Das Rheingold*, Mainz, B. Schott's Söhne, 1873.

Ljudfiler

Ljudexempel 1_Etyd#1_Wagertuba

Ljudexempel 2_Etyd#2_f-tuba

Ljudexempel 3_Das Rheingold#1_f-tuba

Ljudexempel 4_Etyd#3_dubbel-tuba

Ljudexempel 5_Das Rheingold #2_dubbel-tuba

Ljudexempel 6_ *Ein Heldenleben*#1_ dubbel-tuba
(Ljudexempel 7_ *Das Rheingold* #3_ valthorn)
(Ljudexempel 8_ *Ein Heldenleben*#2_ valthorn)